

Some approaches emphasize two interconnected aspects of personal culture of interethnic communication: the ability to understand the native and a foreign culture.

The culture of interethnic communication is defined as the process of personality development in the cultural environment, in the field of spiritual activities and institutional system as a universal method of self-preservation and development of multi-ethnic society based on the national experience of generations recreated in the personal world and developed in the process of socialization.

Keywords: ethnos, culture, communication, culture of interethnic communication, socialization, ethnic interaction/

Відомості про авторів

Кушнір Павло Тимофійович, кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Донецького національного університету імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна.

Kushnir, Pavlo.T., PhD (History), Assoc.Prof., Dept. of world history, Donetsk National VasylStusUniversity, Vinnytsya, Ukraine.

E-mail: pkushnir@ukr.net

Кушнір Юлія Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології Донецького національного університету імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна.

Kushnir, Julia.V., PhD (Education), assoc. prof., dept. of psychology, Donetsk National VasylStus University, Vinnytsya, Ukraine.

E-mail: ukushnir@rambler.ru

УДК 159.9

Мілютіна К.Л.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЛЬНОГО ВАРІАНТУ ТРУДОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Мілютіна К.Л. Психологічні особливості інформального варіанту трудової соціалізації. Соціалізація з позицій постнекласичної парадигми – це нелінійний багатоваріантний процес взаємодії людини і Світу у ситуації невизначеності. Основним механізмом цієї взаємодії стає суб'єктивний вчинок, яким задається кількість ступенів свободи особистості у виборі власної соціалізаційної стратегії. Успішним інформальним варіантом трудової соціалізації є робота в умовах фрілансу. У дослідженні взяли участь 30 респондентів, які перебували у ситуації роботи на фрілансі, та люди, які офіційно працюють в різних організаціях (30 осіб). Емпіричним дослідженням встановлено, що інформальний варіант трудової соціалізації пов'язано з більш високим рівнем толерантності до невизначеності, інтроверсією, нижчим рівнем тривожності особистості.

Ключові слова: соціалізація, працевлаштування, психічні стани, толерантність, самопроекування.

Мілютіна К.Л. Психологические особенности информального варианта трудовой социализации. Социализация с позиций постнекласической парадигмы – это нелинейный многовариантный процесс взаимодействия человека и Мира в ситуации неопределенности. Основным механизмом этого взаимодействия становится субъективный поступок, которым задается количество степеней свободы личности в выборе собственной социализационной стратегии. Успешным информальным вариантом трудовой социализации является работа в условиях фриланса. В исследовании приняли участие 30 респондентов, которые находились в ситуации работы на фрилансе, и люди, официально работающие в разных организациях (30 человек). Эмпирическим исследованием было установлено, что информальный вариант трудовой социализации связан с более высоким уровнем толерантности к неопределенности, интроверсией, низким уровнем тревожности.

Ключевые слова: социализация, трудоустройство, психические состояния, толерантность, самопроектирование.

Постановка проблеми. У сучасному світі відбувається розвиток інформаційного, постіндустріального суспільства. Це змінює структуру зайнятості людини – скорочення робочого дня та робочого тижня, ведення домашнього господарства також стало займати значно менше часу. Водночас життя стало менш передбачуваним, обрання професії у юнацькому віці не означає, що людина працюватиме за цією спеціальністю протягом усього життя, міграційні та глобалізаційні процеси збільшують ймовірність зміни місця проживання людей. Наявність цих зовнішніх передумов забезпечує поширення такого явища як інформальна соціалізація. У сучасній психологічній науці існують поодинокі дослідження соціалізації в межах неформального освітнього процесу. Спеціалісти в галузі зоопсихології приділяють достатню увагу соціалізації тварин, яка відбувається у спілкуванні з іншими тваринами та людьми, але не розглядають вплив на соціалізацію людини цього міжвидового спілкування. Інтернет-соціалізація, як один з варіантів інформальної соціалізації, була детально розглянута у роботах Лучинкіної А.І. [3], але саме її інформальний аспект залишився поза увагою інших дослідників. При аналізі як вітчизняних, так і зарубіжних наукових джерел не було виявлено систематичних досліджень такого явища як інформальна соціалізація особистості.

Тому особливій актуальності набуває **проблема** виявлення типології та особливостей перебігу інформальної соціалізації особистості, що і складає **мету статті**.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний підхід до проблеми соціалізації ставить у центр розгляду особистість, що робить його прерогативою некласичної і постнекласичної парадигм у

соціальної психології [1,7]. Безумовно, зміст соціалізації розглядався і в онтогенетичних теоріях, однак його було прив'язано до біологічних факторів, зокрема вікового розвитку сексуальності, зміни зубів, розвитку індивіда взагалі. В неklasичній парадигмі у першу чергу увагу дослідників привертає особистість як результат соціалізації. Ефективність соціалізації зумовлюється рівнем моральності, культури особистості. Соціалізація з позицій постнеklasичної парадигми – це нелінійний багатоваріантний процес взаємодії людини і Світу у ситуації невизначеності. Основним механізмом цієї взаємодії стає суб'єктивний вчинок, яким задається кількість ступенів свободи особистості у виборі власної соціалізаційної стратегії [5, 7]. Сутністю процесу соціалізації стає виникнення і розвиток мережевого мислення і спілкування, віртуалізації власного життєвого світу особистості за допомогою мови, що відтворює у свідомості людини безліч світів, які можуть доповнювати один одного, а можуть існувати автономно, підкоряючись гіпертекстовому принципу організації [2, 3, 4].

Розглянемо концепції соціалізації особистості, які змінюються в залежності від парадигми дослідження (табл.1).

Таблиця 1

Основні концепції соціалізації особистості

Парадигма	Соціалізація – це	Зміст процесу соціалізації	Вчені, які висвітлюють проблему
Класична	Розгортання біологічного в людині протягом життя	Еволюція біологічних детермінант, закладених в індивіда природою	А. Валлон, Дж.Ст. Холл, З. Фрейд, Е. Еріксон
Неklasична	Формування особистості	Формування цінностей, смислів, мотивів, моральних настанов	Ч. Кулі, Дж. Мід, М. Мід, У.М.Уентворт, Р. Гоулд, Л. Колберг, Орвиль, Г. Брим, Р. Бенедикт, А. Бандура, Л.С. Виготський, Д.Б. Ельконін, О.М. Леонтьєв, Н.В. Андрєєнкова
Постнеklasична	Формування мовної особистості	Відокремлення репрезентації особистості від біологічного носія	Д.О. Леонтьєв, Г.М. Андрєєва, О.П. Белінська, О.І. Власова, А.І. Лучінкіна, В.В. Москаленко, Т.М. Титаренко

Виникає проблема розробки теоретичної моделі дослідження процесу інформальної соціалізації. Мають бути досліджені як чинники, так і наслідки для розвитку особистості саме такого перебігу процесу соціалізації. Особливістю інформальної соціалізації є суб'єктивна активність особистості, самостійний вибір власного шляху саморозвитку та способу відпочинку.

Чинники соціалізації можна класифікувати на зовнішні, внутрішні та ситуативні, наслідками інформальної соціалізації можуть бути зміни в емоційній сфері особистості.

До зовнішніх чинників інформальної соціалізації можна віднести наявність вільного часу та енергії, що дає можливість займатися тим чи іншим видом інформальної діяльності. Місце проживання та його умови також можуть впливати на цей процес: наявність ресурсів великого міста щодо розвиненості варіантів інформальної освіти, соціалізації тощо більша, ніж у містечках та селах. Поширення Інтернету з варіантами дистанційної інформальної соціалізації зменшує дію цього чиннику, і в перспективі розбіжності будуть нівелюватись. Безумовно, найважливішим внутрішнім чинником інформальної соціалізації є мотивація. Насамперед, це прагнення приналежності до інформальної соціальної групи, потреба у повазі та самоповазі, ймовірна також актуалізація потреби у саморозвитку та самореалізації. Специфіка ціннісної сфери особистості: потреба в свободі, орієнтація на процес тощо також можуть сприяти залученості до цього типу соціалізації. Особливості особистості: толерантність до невизначеності, специфіка розвитку емоційної сфери особистості, пізнавальна активність можуть зумовлювати вибір типу інформальної соціалізації. Самопроекування [3; 7; 8] виступає механізмом даного процесу соціалізації.

Але навіть за всіх цих умов людина може не залучатись до інформальної соціалізації поки не відчужає нагальної потреби в цьому завдяки кризі. Ці кризові стани можуть бути пов'язані з життєвими обставинами: зміна професії, розлучення, переїзд тощо. Саме інформальні види діяльності сприяють адаптації до нових умов та відновленню емоційної рівноваги. Інформальна соціалізація особистості сприяє вдовolenності життям, зменшує рівень самотності, допомагає процесу самоактуалізації.

У сучасному світі поруч з кожним типом традиційної соціалізації починає виникати її інформальний аналог (табл. 2). Ці типи соціалізації не конкурують між собою, а доповнюють один одного. За умов успішного функціонування традиційних інститутів соціалізації інформальні варіанти доповнюють нормативні уявлення людини, збільшують її толерантність та адаптивні можливості. Якщо ж традиційні інститути переживають кризу та виконують свої завдання недостатньо, то інформальна соціалізація може як сприяти успішному розвитку особистості, так і створювати девіантні варіанти соціалізації (Інтернет-залежність, залучення особистості до тоталітарних культів, антисоціальних угруповань тощо).

Особливості традиційної та інформальної соціалізації

Традиційна соціалізація		Інформальна соціалізація	
Інститути	Результати	Типи	Результати
Сім'я	Засвоєння соціальних норм	Різновидова група	Розвиток емпатії і толерантності
Школа, ВНЗ	Засвоєння знань	Тренінги, фестивалі, інформальна освіта	Формування окремих компетенцій
Церква	Засвоєння релігійного світогляду та моралі	Нетрадиційні релігійні культури	Саморозвиток в межах релігійного вчення
ЗМІ	Інкультурація	Інтернет	Створення особистісного культурного простору
Трудовий колектив	Засвоєння професійної та корпоративної культури	Самопроєктування	Обрання та створення власної культури праці
Групи однолітків	Взаємопідтримка	Неформальні об'єднання	Досягнення особистісно та суспільно значущої мети
		Рекреаційні види діяльності	Отримання задоволення, підвищення якості життя.

Метою емпіричного дослідження стало вивчення характеристик особистості, які спонукають людину до інформального варіанту трудової соціалізації. Якщо у структурі зайнятості дорослого населення у другій половині двадцятого сторіччя переважала наймана праця на великих підприємствах, то на межі сторіччя набув суттєвого поширення проєктний менеджмент, самозайнятість та тимчасова зайнятість. Ця тенденція була пов'язана з автоматизацією виробництва, відтоком робочих місць з великих підприємств військово-промислового комплексу до сфери побуту та обслуговування. Інформатизація суспільства та зміна пріоритетів привела до чергової зміни ринку праці на межі ХХ-ХХІ сторіччя. Як у роботодавців, так і у працівників поширилась тенденція до створення дистанційних робочих місць та скорочення системи постійного найму. У молоді поширилося прагнення до творчої праці, самозайнятості та вивільнення часу для хобі і інших видів рекреаційної діяльності.

Ці суспільні тенденції привели до появи деякої кількості зайнятого населення, яке працює в умовах інформального варіанту трудової соціалізації: не маючи постійного робочого місця, не прив'язуючись до набутої офіційно освіти, людина виконує окремі тимчасові види робіт, приділяючи головну увагу самоменеджменту та самозайнятості (фрілансери). На відміну від підприємців, фрілансери не прагнуть до створення власного бізнесу, розширення підприємства, праці за наймом тощо. Вони працюють переважно у високотехнологічній, соціальній або творчій сфері трудової діяльності, виконують окремі проєкти (інколи достатньо складні), отримують гроші не за фактом перебування на якійсь посаді, а в залежності від обсягу та складності виконаної роботи. Ця форма зайнятості набула поширення насамперед серед міської молоді, але поступово до неї залучаються й інші групи населення. У нашому дослідженні була зроблена спроба психологічного аналізу, того, які саме особливості особистості спонукають людину до організації такого інформального варіанту трудової діяльності.

У дослідженні взяли участь 30 респондентів, які перебували у ситуації роботи на фрілансі (самозайнятість та робота на тимчасових проєктах, волонтерська діяльність) – 15 жінок, 15 чоловіків, середній вік – 26,8 років, та люди, які офіційно працюють в різних організаціях – 30 осіб (25 жінок, 5 чоловіків, середній вік – 29,6 років). Всі досліджувані мали вищу або незакінчену вищу освіту, були мешканцями великих міст України. Дослідження було проведено за наявності усвідомленої згоди респондентів.

Відповідно до тематики дослідження було обрано психологічні методики, які дозволяють проаналізувати як особливості психічного стану працівників з різною формою зайнятості, так і особистісні чинники, що зумовлюють інформальний варіант трудової соціалізації. Для оцінки реактивної та особистісної тривожності – опитувальник Спілберга – Ханіна. Для вивчення індивідуально-психологічних рис особистості, зокрема, таких базових особистісних властивостей як екстра-інтроверсія та нейротизм-емоційна стабільність – методика виявлення екстраверсії, інтроверсії та нейротизму (методика Г. Айзенка). Для визначення рівня толерантності до невизначеності та інтолерантності до невизначеності – методика визначення індивідуального рівня толерантності (Баднера), версія Корнилової. Тест «Самооцінка психічних станів» (Г. Айзенк) дозволяє оцінити деякі неадаптивні стани (тривога, фрустрація, агресія) і властивості особистості (тривожність, фрустрованість, агресивність, ригідність).

Емпіричним дослідженням встановлено, що більшість респондентів (80% фрілансерів та 80% працюючих) мають середній рівень реактивної тривожності. Це означає, що вони відчували на момент дослідження стан відносної безпеки та комфорту. Лише 10% фрілансерів та 20% працюючих мають низький рівень реактивної тривожності. Це означає, що вони показують певний спокій до сфер свого життя. Серед фрілансерів 10% мали високий рівень реактивної тривоги, що свідчить про відчуття певної загрози психологічному комфорту від ситуації інформальної зайнятості. Серед людей, які працюють, високого

рівня реактивної тривожності немає. Особистісна тривожність не впливає на залученість до інформальної трудової соціалізації: 73,3% респондентів з числа фрілансерів та 76,7% з числа працюючих мають середній рівень особистісної тривожності.

Таблиця 3

Особливості особистості в залежності від типу трудової соціалізації

Шкали	Особи, що перебувають на фрілансі	Стабільно працюючі	Достовірність розбіжностей за критерієм Мана – Уїтні
Екстраверсія	9,3	16,9	достовірні на рівні 0,05
Нейротизм	12,9	15,9	не достовірні
Відвертість	4,1	3,6	не достовірні
Толерантність до невизначеності	6,7	4,1	не достовірні
Інтолерантність до невизначеності	3,9	7,2	достовірні на рівні 0,05

Виявлено, що особи, які працюють в умовах фрілансу, більш схильні до високого рівня толерантності до невизначеності, вони готові вирішувати проблеми, які виникають в житті, здатні приймати щось нове та пристосовуватися до нових умов. Більшість стабільно працюючих мають середній або низький рівень толерантності до невизначеності. Перебуваючи в умовах відносно гарантованої зайнятості та заробітної платні, вони почувають себе комфортно, але неприязність до змін не дає можливості пошуку нової перспективи.

Працюючі особи та фрілансери схильні до високого рівня інтолерантності до невизначеності, але у працюючих переважає високий рівень, а у фрілансерів середній рівень. Це свідчить, що люди, які перебувають на звичному для них робочому місці, не завжди готові до змін. Вони надають перевагу знайомому способу дій, шукають роботу в звичних умовах, за власним досвідом, не завжди враховують ситуацію на ринку праці, вимоги роботодавців, не сприймають усе незвичне, оволодіння новими навиками не стає пріоритетом для них. А люди, які перебувають в умовах самозайнятості, також реагують із занепокоєнням на незрозумілі ситуації, але готові щось змінити в своєму житті. Саме ці риси особистості сприяють успішному існуванню в умовах нерегулярного заробітку та частоті зміни самого змісту праці.

Таблиця 4

Середнє значення рівнів прояву психічних станів фрілансерів та працюючих

	Тривожність	Фрустрація	Агресивність	Ригідність
Фрілансери	6,3	5	6,5	4,1
Стабільно працюючі	10,3	9,2	6,4	9,9
Достовірність розбіжностей	На рівні 0.05	На рівні 0.05	Відсутня	На рівні 0.05

При проведенні інтерв'ювання з респондентами було виявлено їхню мотивацію як до інформального, так і до стабільного варіантів працевлаштування. Провідною мотивацією до стабільного працевлаштування було прагнення до постійного рівня заробітку, соціальних гарантій, потреба у спілкуванні з колегами, почуття «приналежності до системи» (працівники силових структур). Особи, які більше року успішно перебували в умовах інформальної зайнятості, вважали, що саме цей варіант трудової соціалізації їх влаштовує тому, що дає можливість самостійно планувати всій робочий час, працювати з цікавими проектами; сприяє професійному зростанню також відсутність безпосереднього спілкування з керівництвом. Ці результати підтверджують різницю між групами за ознакою екстраверсії-інтроверсії.

Висновки. Поруч з кожним типом традиційної соціалізації існує її інформальний аналог. Ці типи соціалізації не конкурують між собою, а доповнюють один одного. За умови успішного функціонування традиційних інститутів соціалізації інформальні варіанти доповнюють нормативні уявлення людини, збільшують її толерантність та адаптивні можливості. Якщо ж традиційні інститути переживають кризу та виконують свої завдання недостатньо, то інформальна соціалізація може як сприяти успішному розвитку особистості, так і створювати девіантні варіанти соціалізації. Успішним інформальним варіантом трудової соціалізації є робота в умовах фрілансу, девіантним варіантом – нелегальне працевлаштування. Емпіричним дослідженням було встановлено, що інформальний варіант трудової соціалізації пов'язаний з більш високим рівнем толерантності до невизначеності, інтроверсією, нижчим рівнем стану тривожності.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні чинників, які спонукають особистість до інших варіантів інформальної соціалізації.

Список використаних джерел

1. Власова О.І., Фадеева К.-М. О., Гуленко А. С. Психологічний конструкт цілісності особистості в контексті методології філософії екзистенціалізму та екзистенційної психології / О.І. Власова, К.-М. О. Фадеева, А.С. Гуленко //

- Фундаментальные и прикладные исследования в практиках ведущих научных школ. – 2014. – № 5. Режим доступа : URL: fund-issled-intern.esrae.ru/5-60
2. Зарецька О. О. Життєві контексти особистісного зростання: аналіз внутрішніх та зовнішніх чинників / О.О.Зарецька // Технології розвитку інтелекту. Електронне наукове видання.– Київ, 2013 – Том 1.–№ 4. – 2013. – Режим доступу : http://psytir.org.ua/upload/journals/4/authors/2013/Zaretska_Olga_Oleksandrivna_Zhyttyevi_konteksty_osobystisnogo_zrostannya_analiz_zovnishnih_i_vnutrishnih_chynnykiv.doc
 3. Лучинкіна А.І. Психологічні аспекти віртуальної соціалізації / А.І. Лучинкіна // Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського університету ім. І. Огієнка. – 2011. – С. 445-455, вип. 14.
 4. Леонтьев Д.А., Сучков Д.Д. Постановка и достижение целей как фактор психологического благополучия. / Д.А. Леонтьев, Д.Д. Сучков. // Психологические исследования, 2015. – 8(44), [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://psystudy.ru>.
 5. Проблемы психологической герменевтики / [Чепелева Н.В., Титаренко Т.М., Смольсон М.Л. и др.] – К. : Изд-во Национального педагогического университета им. М.П. Драгоманова, 2009. – 382 с.
 6. Титаренко Т.М. Личностное самоконструирование: пульсации хаоса и порядка / Т.М. Титаренко // зб. статей НАПН України, Ін-т соціальної та політичної психології; [редакційна рада: М. М. Слюсаревський (голова), В. Г. Кремень, С. Д. Максименко та ін.]. – К. : Міленіум, 2012. – Вип. 31 (34). – С.3-17
 7. Чепелева Н.В. Самопроектирование личности в дискурсивном пространстве / Н.В.Чепелева // Наукові студії із соціальної та політичної психології: зб. статей / НАПН України, Ін-т соціальної та політичної психології; [ред. рада: М.М. Слюсаревський (голова), В.Г. Кремень, С.Д. Максименко та ін.]. – К. : Міленіум, 2012. – Вип. 31 (34). – С. 12–20.
 8. Ryff C.D. The structure of psychological well-being revisited // Journal of Personality and Social Psychology. – 1995. – Vol. 69. – P. 719 –727.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Vlasova O.I., Fadjejeva K.-M. O., Gulenko A. S. Psychologichnyj konstrukt cilisnosti osobystosti v konteksti metodologii' filosofii' ekzysencializmu ta ekzysencijnoi' psihologii' / O.I. Vlasova, K.-M. O. Fadjejeva, A.S. Gulenko // Fundamental'nye y prykladnye yssledovanya v praktykah vedushhyh nauchnyh shkol. – 2014. – № 5 Rezhym dostupa : URL: fund-issled-intern.esrae.ru/5-60
2. Zarec'ka O. O. Zhyttyevi konteksty osobystisnogo zrostannja: analiz vnutrishnih ta zovnishnih chynnykiv / O.O.Zarec'ka // Tehnologii' rozvytku intelektu. Elektronne naukove vydannja.– Kyi'v, 2013 – Tom 1.–№ 4. – 2013. – Rezhym dostupu : http://psytir.org.ua/upload/journals/4/authors/2013/Zaretska_Olga_Oleksandrivna_Zhyttyevi_konteksty_osobystisnogo_zrostannya_analiz_zovnishnih_i_vnutrishnih_chynnykiv.doc
3. Luchynkina A.I. Psychologichni aspekty virtual'noi' socializacii' / A.I. Luchynkina // Problemy suchasnoi' psihologii'. Zbirnyk naukovykh prac' Kam'janec'-Podil's'kogo universytetu im. I. Ogijenka. – 2011. – S. 445-455, vyp. 14.
4. Leont'ev D.A., Suchkov D.D. Postanovka i dostizhenie celej kak faktor psihologicheskogo blagopoluchija. / D.A. Leont'ev, D.D. Suchkov // Psihologicheskie issledovaniya, 2015. – 8(44), [Jelektronnyj resurs] – Rezhim dostupa : <http://psystudy.ru>.
5. Problemy psihologicheskoy germenevtiki / [Chepeleva N.V., Titarenko T.M., Smul'son M.L. i dr.] – K.: Izd-vo Nacional'nogo pedagogicheskogo universiteta im. M.P.Dragomanova, 2009. – 382 s.
6. Titarenko T.M. Lichnostnoe samokonstruirovanie: pul'sacii haosa i porjadka / T.M. Titarenko // zb. statej NAPN Ukraïni, In-t social'noi ta politichnoi psihologii; [redakcijna rada: M. M. Sljusarevs'kij (golova), V. G. Kremen', S. D. Maksimenko ta in.]. – K. : Milenium, 2012. – Vip. 31 (34). – S.3-17
7. Chepeleva N.V. Samoпроектирование личности в дискурсивном пространстве / N.V.Chepeleva // Naukovi studii iz social'noi ta politichnoi psihologii: zb. statej / NAPN Ukraïni, In-t social'noi ta politichnoi psihologii; [red. rada: M.M.Sljusarevs'kij (golova), V.G.Kremen', S.D.Maksimenko ta in.]. – K. : Milenium, 2012. – Vip. 31 (34). – S. 12–20.
8. Ryff C.D. The structure of psychological well-being revisited // Journal of Personality and Social Psychology. – 1995. – Vol. 69. – P. 719 –727.

Milutina, K.L. Psychological features of informal labor socialization. The article deals with the typology and features of informal socialization and the results of empirical study on informal labor socialization factors. The sample included 30 respondents (15 women and 15 men, averagely aged 26.8) who worked as freelancers (were self-employed or had temporary work in projects, or worked as volunteers) and 30 respondents (25 women, 5 men, averagely aged 29.6) who had full-time work in different organizations. All the respondents had higher or incomplete higher education and lived in large cities in Ukraine. The instruments used in the study allowed analyzing the mental states of workers with different forms of employment and the personal factors behind their informal labor socialization.

The author used the *State-Trait Anxiety Inventory* (Ch.Spielberger) to assess reactive and personal anxiety, the *Eysenck's Personality Inventory* to study individual psychological traits, including such basic personality characteristics as extra-introversion and neuroticism-emotional stability, and the *Budner's Tolerance of Ambiguity Scale* to measure the levels of ambiguity tolerance-intolerance. Besides, the Eysenck's Personality Inventory allowed assessing some maladaptive states (anxiety, frustration, aggression) and personality traits (anxiety, frustration, aggression, rigidity). Successful informal labor socialization was found to be freelancing while the deviant informal labor socialization was illegal employment. It was shown that informal labor socialization associated with higher ambiguity tolerance, introversion and a lower state of anxiety.

Keywords: socialization, employment, mental states, tolerance, self-designing.

Відомості про автора

Мілютіна Катерина Леонідівна, доктор психологічних наук, професор кафедри психології розвитку Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна.

Milutina, Kateryna L., Dr, Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine.

E-mail: Pulse-r@yandex.ua